

Nem annyira Róma, mint a falai között őrzött nagyszámú görög eredeti szobormű ragadta meg Pátzay Pál figyelmét. Pátzaynak a tiszta szobrászati problémák iránti rendkívüli fogékonyságát a klasszikus remekek még jobban megélesítették.

Lehetetlenség e rövid beszámoló kapcsán mindazokról megemlékezni, akik a kiállításon értékes művekkel szerepelnek. Egyenkinti gyűjteményes bemutatkozásuk amúgy sem maradhat el s abból az alkalomból munkáikra majd visszatérünk. *Patkó* Károly, ki az olajfestésről a temperára tért át, az olasz tájak megkapó kolaritját jól érezteti tájképeiben. *Med-*

veczky klasszikus hidegségű, kitűnő stílusérzékről tanuskodó kompozícióival, *Kontuly* Béla friss falképterveivel szerepelt. *Dex* Ferenc Ónarcképe az olasz quattrocentisták legszelídibikének, *Fra Angelicónak* szellemében fogant. A szobrok közül kiemelkedtek *Vitt* Tibor, *Mikus* Sándor, *Jálics* Ernő, *Kuzmik* Livia és *Erdey* Dezső művei. Az építészek közül *Árkay* Bertalan monumentális és egyszerű templomok terveivel tűnt fel, feleségének, *Szethlo* Lilinek a Győrgyárvárosi templom számára készült üvegablakaival ugyancsak megérdemelt nagy sikere volt.

Genthon István.

Zenei szemle.

Péterfy Jenő zenekritikái. Irodalmi ritkaságok. Szerkeszti: Vajthó László.

A Berzsenyi Dániel reálgimn. derék VIII. osztályú tanuló — Papp Viktor és az iskola «Dohnányi Ernő zeneköre» anyagi támogatásával — ismét egy jeles és értékes kiadvánnyal gazdagították lelkes tanáruktól, Vajthó Lászlótól szerkesztett «Irodalmi ritkaságok» sorozatát. Péterfy Jenő dramaturgiai dolgozatai után magyarnyelvű zenekritikái is nyilvánosságra kerültek. A kis gyűjtemény Péterfy zenekritikusi munkásságából tíz évet tár elénk: 1879—1889. esztendőök legjelentősebb budapesti zenei eseményeit.

A XIX. század végének egy kis vázlatos kultúrtörténete bontakozik ki ezekből a szellemes, széles látókörű kritikákból. Bámulatosan éles szemmel ismeri fel mindenben az igazi értéket egy olyan korban, ahol elkeseredett harcok folytak a legellentétebb zenei irányok között. Ir többek között olyan művészekről, mint Bülow, Richter, akik akkor még el nem döntött harcban állnak Wagner és Liszt művészetéért, a «jövő» zenéjéért. Ott van köztük Hauslich Eduard, a Wagnerellenes párt félelmetes tollú vezére,

Brahms, az új klasszicizmus még csak akkor feltűnő, de korántsem elismert új csillaga, a hazai események közül Erkel Ferenc, a magyar opera immár versenytársnélkülinek elismert nagy mestere s így tovább. Mindezekkel szemben Péterfy például szolgálhat arra, hogy milyennek kell lenni az eszményi kritikusként, aki felette áll az egyes pártoknak s egyedüli hivatását a közönség izlésének nemesítésében és a felismert igazi értékek diadalra juttatásáért folytatott bátor küzdelemben látja. Péterfy rendelkezett eme küzdelem legfőbb eszközeivel: a ragyogó értelemmel, a művészi lelkesedés tüzével, európai műveltséggel és látókörrrel, színes, szellemes tollal.

De vegyük sorra azokat a kritikákat, melyek még ma, egy félszázad után is tanulságosak és élvezetesek. *Joachim* József budapesti hangversenyeiről irottakban talán még legérebben érezzük kora izlésének megnyilvánulását, mely osztatlanul áll egy olyan előadóművész pártjára, aki nem a pillanatnyi elragadtatást, a materiális hatásokat keresi, hanem

a klasszikus kiegyenlítettséget, a tiszta, szép formák, nyugodt harmóniáját. Péterfy Joachimot tartja a hegedűjáték klasszikusának, aki azt először tevő mentessé a virtuóztatás salakjaitól. A virtuóz eszményítése a század végén már annyira hanyatlóban van, hogy még Paganini is a rövidebbet húzza Péterfy értékelésében. Az extatikus, magával ragadó, démoni erejű, szubjektív önkény, a «romantikus» hegedűs jellegzetes vonásai nem érnek fel szerinte Joachim előkelő játéktílusával, ahol a forma mindig mély művészi tartalom kinyomata. Ugyancsak az üres virtuóztatás lekcicsinylése nyilvánul az akkori új eklektikus zenei irány legkiválóbb képviselőjéről, Saint-Saënsről írt cikkében. «Múzsája tetszelgős, kicsilllogó csecsebecsékkel díszíti magát.» Ugyanez az elv érvényesül más variációban Patti Carlotta méltatásába. A híres diva Patti Adelina idősebb testvére bizony akkor már nagyon is túl volt a virágkorán: «Mennél mesteribb az ének, minél képzetebb a technikája, annál bántóbb a mulandóságra való emlékezés. A percnyi hosszú trillák csak a dobhártyát csiklandozzák, de a léleknek vajmi kevés örömet nyújtanak.» — Delibes «A király mondta» c. bájos operában (a Zeneművészeti Főiskola növendékei éppen az idén adták elő) a zene tiszta — fauni vonásokból mentes — előkelőséget, természetességét, finom hangszerelését emeli ki. Az ősz mester, Liszt egy jótékony célú hangversenyéről is olvashatunk, aki már ebben az időben (1879) csak akkor lépett a nyilvánosság elé, ha ezzel a sorstól sujtottak baján enyhíthetett. A szegedi vízkárosultak javára szép összeg gyűlt így össze ebből az alkalomból is. — Richter Jánostól vezényelt bécsi zenekar hangversenyével kapcsolatban kapunk először ízelítőt a wagneri zene kritikájából. A «Götterdämmerung» Siegfried halálát így

jellemzi: «Megkapó motívumok konglomeratuma, melyeket egy rendkívüli tehetség fűz egységbe. Nem teszi a szerves egész hatását, minden motívum után mintha szünetelne a teremő erő. Ezután kezdődik az egymásra rakás, a megnyújtás, a toldozás, a hangszerelés deliriuma». Péterfyt, a klasszikusok rajongóját, a wagneri zene szuperlatívuszokban mozgó szenvedélyessége, nyugtalansága nem tudja elragadni. Richter legnagyobb teljesítményét is nem ezen a téren, hanem Beethoven mesteri interpretálásában látja. — Doppler—Erkel «Erzsébet» c. operáját csak mint történeti érdekűt könyvelni el. A két szerzőtől írt mű — úgymond — teljesen nélkülözi a stílusegységet. A II. felvonás (Erkel műve) a legjobb, de ez sem pótol a többi zene ürességéért. — Több cikket is szán Wild Mária, az ünnepezt bécsi operaénekesnő pesti vendégszereplésének méltatására. «A híres «Wild crescendo» — írja Péterfy — oly hatalmas, biztos és hosszú lélekzettel lett világgá bocsátva, hogy operánk néhány régebbi habítüéje igazi Jakob-létrának nézte, melyen a művészi mámor országáig juthatni.» — Rendkívül találóan jellemzi Hauslichnak, a formalista zeneesztétika főképviseelőjének felolvasását, mely «közél állt a kompendiumok objektivitásához». Meglátja benne a történeti érzék nagy hiányát s ebből a szempontból glaszékesztyűs ironiájával és minden entuziaszmustól tartózkodó hideg méltányosságával együtt kevesebbre értékeli, mint Ambros, a kitűnő kritikus és zenetörténetíró ifjú tüzét élesztő humorát, nagy történeti kultúráját.

Elragadtatással ír Patti Adelina vendégszerepléséről, aki 1879 dec. 28-án a Népszínházban mint Traviata lépett fel. «Mintha alakján is átömlenék a zene harmóniája, pianói nem lágyabbak, mint aminő bájosak, utánozhatatlan kelleműek mozdulatai.

Ezt a harmonikus egységet mely játékán, énekén, egész lényén átvonul, csak élvezni lehet, de elemezni nem.» Világosan felismeri Erkel Ferenc «Névtelen hősök» c. operájának hiányait és értékeit. «Bármilyen legyen művészi értéke, — írja — a nemzeti zene történetében ezen opera is helyet foglal. Új stílust teremteni az operának nem egy embernek, csak hosszú időszaknak, sokak törekvésének lehet munkája.» Dicséri a honvédjeleneteket, az énekkarokat, az induló, a csárdás zenéjének tetszetős magyaros jellegét, de a tempó és ütem egyformasága — úgymond — igen csorbítja a hatást. — Érdekléssel olvassuk Bülow előadásáról írott cikkét. Tollával, művészetével egyaránt hatalmas propagátor volt Bülow. Szinte kényszerítette a közönséget élvezetre ott, ahol változatos program helyett kétszer játszotta el Beethoven IX. szimfóniáját, vagy tizenöt Liszt-kompozíciót játszott el egymásután és mégis teljes sikert aratott. — Legérdekesebb kritikája talán a legutolsó, melyet Wagner «Rajna kincse» és a «Walkür» operáiról írt. Wagner művészete akkor még új és távolosó volt a pesti közönség számára. A német városokon kívül Budapest volt az első hely, hol a Rajna kincsét bemutatták. «Mi nekünk Wotan, Fricka, Freia, Donar? Mi nekünk Walhalla, az istenek unalmas viszállya, melynek végtelen melódiája mint valami zajló hullám fejük fölött összecsap s elfullaszt? A nagyközönség előtt a szöveg jobbára titokzatos ma-

rad s egy zűrzavaros érzéki fantazmagória benyomásával távozik. A baj az, hogy az igazi Wagnerhez alighogy lehet eljutni a sok Wagnerianustól. Ezek éppen nem a reformátort tisztelték benne, hanem a forradalmárt, ezt is éppen túlzásaiban. Wagner művészete sokkal egyénibb, semhogy mintául, például volna felállítható. Benne a nagy zenész mellett egy szenvedélyes gerjedelmű költő, egy makart képekben dúskálkodó festő s egy filozófiai hangulatokba elmerülő nyakas teoretikus élt s ez a négy ember példátlan szívóssággal fogott egyszerre feladata megoldásához. Zenéje a végleteknek, a sóvárgó nyugtalanságnak zenéje. Hol van itt az édes szerénység, mely költői fátyolt borít az érzelmekre, mely Mozart alakjait, Beethoven Leonóráját oly vonzóvá teszi.» Péterfy ezekkel a szavakkal, zseniális intuícióval fedi fel Wagner művészetének lényegét és jövő jelentőségét. A későbbi fejlődés mindenben igazolta őt, mert ez a fejlődés valóban Wagnertől teljesen eltérő úton halad, mert ilyen hatalmas egyéniség nyomába csak epigonok léphettek, akik végleg kimerítették az általa teremtett új formakincset.

Sajnos, a «Pester Lloyd»-ba írt németnyelvű zenekritikák (1874—76) hiányoznak a kis füzetből, de remélhetjük, hogy a jövőben ezek is kiadásra kerülnek s így teljes képet nyerhetünk Péterfynek már ebből a kis sorozatból is kitűnő, nagyértékű zeneírói munkásságáról. *Prahács Margit.*